

AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER EKSENİNDE REKABET GÜCÜNÜN ANALİZİ: TÜRK-ÇİN DIŞ TİCARETİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Yrd. Doç. Dr. M. Hakan YALÇINKAYA*

Yrd. Doç. Dr. Coşkun ÇILBANT**

Araş. Gör. Filiz ERATAŞ***

Demet HARTOĞLU****

ÖZ

Bu çalışmanın amacı Çin ekonomisinin dünya ticaretindeki yerini belirlemek ve ticari ilişkileri kapsamında Türkiye ekonomisi üzerine etkilerini analiz etmektir. Bu bağlamda, çalışmada Türkiye'nin Çin'e karşı rekabet gücü, ISIC Rev. 4 kapsamında sınıflandırılan Balassa'nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi kullanılarak belirlenmektedir. Elde edilen bulgulara göre, 2013 yılı sonu itibariyle $RCA_B > 0,5$ olan 5 endüstri saptanmıştır. Bu endüstriler metal cevheri madenciliği ile diğer madencilik ve taş ocakçılığı; gıda ürünleri ve içeceklerin imalatı; su temini, atık yönetimi ve iyileştirme aktiviteleri sanayinde atığın toplanması, ıslahı ve bertaraf faaliyetleri olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rekabet gücü, karşılaştırmalı üstünlükler teorisi, Balassa endeksi.

Jel Sınıflandırması: F12, F10

ANALYSIS OF COMPETITIVENESS IN THE AXIS OF REVEALED COMPARATIVE ADVANTAGE: AN APPLICATION OF FOREIGN TRADE OF TURKISH-CHINA

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the location of the Chinese economy in the world trade and the scope of trade relations with Turkey to analyze the effects of the Chinese economy. In this context, Turkey's competitiveness against China is determined by using Balassa's revealed comparative advantage index within ISIC Rev.4. According to the findings, by the end of 2013 there were five industry which possess $RCAB > 0,5$. These industries are defined as, mining of metal ores and other mining and quarrying, in manufacturing industry manufacture of food products and manufacture of beverages, in water supply; sewerage, in waste management and remediation activities industry water collection, waste collection, treatment and disposal activities; materials recovery.

Keywords: Competitiveness, revealed comparative advantage, Balassa index

JEL Classifications: F12, F10

* Celal Bayar Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, mustafahakanyalcinkaya@gmail.com

** Celal Bayar Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, ccilbant@gmail.com

*** Celal Bayar Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, filiz.eras@cbu.edu.tr

**** Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

1. GİRİŞ

Dünyanın en eski uygarlıklarından biri olmakla beraber, 1 Ekim 1949'da kurulan Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC), 1970'li yılların sonuna kadar dışa kapalı olarak gelişimini sürdürmüştür. 1980'li yıllarda ise, ülkede uluslararası sistem ile bütünleşmek için uygulanmaya başlayan serbestleşme politikaları ile hızlı bir ekonomik büyüme ve kalkınma süreci başlamıştır. Çin 1992 yılında “Sosyalist Piyasa Ekonomisi”ni uygulamaya koymuş ve böylece dış ticarete dayalı bir dışa açılma politikası izlemeye başlamıştır. Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC), başarılı reformlar ve 2001 yılındaki Dünya Ticaret Örgütü üyeliğiyle birlikte önemli bir küresel aktör haline gelmiştir. Yıllar itibariyle gerçekleştirilen yüksek büyüme hızı, kalabalık nüfusu ve kalkınmakta olan ekonomisi ile Çin, ülkeye ihracat yapan ülkeler için büyük bir hedef pazar ve fırsat olarak görülebilir. Diğer taraftan ÇHC, ihracat yaptığı ülkelere karşı düşük işgücü maliyetleri, devletin uyguladığı teşvikler, yüksek doğrudan yabancı yatırımlar gibi faktörler sayesinde sağladığı rekabet avantajı ile de, özellikle gelişmekte olan ülke ekonomilerinde iç piyasalar için bir tehdit haline gelmiştir.

Çin Halk Cumhuriyeti, özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülke ekonomileri için kritik sektörlerden olan tekstil, hazır giyim vb. sektörlerde iç pazar için büyük bir tehdit unsuru olurken, diğer yandan hızla kalkınan kalabalık nüfusu ile önemli bir hedef pazar olarak da değerlendirilebilir. 1994 yılından bu yana Türkiye'nin Çin karşısında hızla artan bir ticaret açığı olduğu gibi, iki ülke arasındaki yatırım ilişkileri de henüz istenilen seviyelerde değildir.

Bu çalışmada Çin'in ekonomik gelişim süreci ve dünya ticaretindeki yeri, Türkiye ile ticari ilişkileri ve Türkiye ekonomisi üzerine etkilerinden bahsedilecektir. Ayrıca, Türkiye'nin Çin'e olan dış ticaret açığını azaltması ve iki ülke arasında uzun vadeli ve dengeli bir ekonomik ilişki kurulabilmesi için çözüm önerileri öne sürülecek ve Türkiye'nin Çin'le olan ekonomik ilişkilerinde alınması gereken önlemlere değinilecektir.

2. ULUSLARARASI REKABET GÜCÜ KAVRAMI

Bilim adamlarınca uluslararası rekabet gücü genelde iki bakış açısından hareketle tanımlanmıştır: Bunlar Mikro (işletme ve endüstri) ve Makro (ülke) bakış açısıdır. Mikro düzeyli yaklaşımda ülke içindeki işletmeler arasındaki rekabet ve bu rekabetin ulusal/uluslararası pazardaki etkileri incelenirken, makro yaklaşımda ülkenin uluslararası rekabetteki konumu üzerinde durulmuştur. Endüstriyel Rekabet Komisyonu'nun yapmış olduğu tanıma göre rekabet gücü ülkelerin serbest ve yerleşmiş pazar koşulları altında vatandaşların reel gelirlerini arttırmaya çalışırken, aynı anda ürettiği ürün ve hizmetleri uluslararası pazarlara sunabilmesi ve başarılı olabilmesidir (Çivi vd, 2008: 2)

Ulusal ekonominin rekabet gücü her ülkedeki hükümet ve sanayi kuruluşlarının temel uğraşı konusu haline gelmiştir. Bu konudaki tüm görüş, tartışma ve yazılanlara rağmen ulusal ekonominin rekabet gücünü açıklayan inandırıcı bir teori bulunamamıştır. Hatta rekabet gücünün uluslararası

boyutta herkesçe kabul edilmiş bir tanımı bile yoktur. Rekabet gücünün tanımına ve ölçülmesine yönelik aşağıdaki görüşler öne sürülmüştür.

Rekabet gücünün firma, endüstri ve ulusal düzeyde tanımlanması, rekabet gücünü etkileyen ve belirleyen faktörlerin çok sayıda olmasına ve farklı rekabet çeşitlerine bağlı olarak rekabet gücü göstergeleri ve ölçümü farklı olmaktadır. Rekabet gücünün genellikle rekabet gücünü etkileyen faktörlerden yararlanılarak ölçüldüğü görülmektedir. Bu bağlamda bir firmanın, endüstrinin veya ülkenin rekabet gücü tek boyutlu bir gösterge ile ölçülmeye çalışıldığı gibi birden fazla çok boyutlu hatta Dünya Ekonomik Forumunun ölçümlerindeki gibi birkaç yüz göstergenin birleştirilerek ölçümü yapılabilmektedir. Diğer taraftan rekabet gücü ex-ante (planlanan) veya ex-post (gerçekleşen) olarak, rekabet gücündeki zamana bağlı değişimi göz önüne alması yönünden dinamik veya statik olarak, olan veya olması gereken rekabet gücü yönünden pozitif veya normatif rekabet gücü göstergeleri veya ölçme yöntemleri kullanılabilir (Adıgüzel, 2013: 3).

Rekabet gücünü kurumsal olarak ölçen araştırma merkezlerinden biri olan Ulusal Yönetim Geliştirme Enstitüsü'ne göre rekabet gücü, bir ülkenin katma değerde sürekli artış sağlayacak bir çevre oluşturabilme yeteneğidir (Hatsopoulos vd, 1988: 299). Bir ülkenin rekabet gücü, ülkenin ürettiği malların diğer ülkelerin malları ile fiyat, kalite, tasarım, güvenilirlik ve zamanında teslim gibi unsurlarda yarışabilecek düzeyde olmasını göstermektedir (İpekgil, 2000: 8). Bazı iktisatçılara göre ulusal ekonominin rekabet gücü makro ekonomik bir olay olup döviz kurları, faizler ve bütçe açıkları gibi faktörlerle belirlenmektedir. Fakat Japonya, İtalya ve Güney Kore, bütçe açıklarına, Almanya ve İtalya hızla artan döviz kurlarına, İtalya ve Kore ise yüksek faiz oranlarına rağmen hızla yükselen yaşam standartlarına ulaşmışlardır.

Diğer taraftan bazı iktisatçılar, rekabet gücüne ucuz ve bol işgücüne sahip olmakla ulaşılabileceği görüşündedirler. Fakat Almanya ve İsviçre yüksek ücretlere ve işgücü kıtlığına rağmen rekabet gücü bakımından oldukça ileridedir. Başka bir bakış açısı ise rekabet gücünü bol miktarda doğal kaynağa sahip olmakla açıklamaya çalışmaktadır. Fakat o zaman Almanya, Japonya, İsviçre, İtalya ve Güney Kore gibi kısıtlı doğal kaynaklara sahip ülkelerin başarısını açıklamak zordur. Bir tanım vermek gerekirse rekabet gücü, “bir sanayinin ve sanayiye oluşturan firmaların kalite, maliyet, hızlı teslimat, pazarlama gücü, mali güç içinde çalışılan ortama bağlı olarak oluşan “nispî sanayi verimliliği ve nispî maliyet üstünlüğü” olarak tanımlanabilir (Ertürk, 1996: 208).

Son yıllarda, rekabet gücünün hükümet politikaları ile yönlendirilebileceği yönünde görüşler ağırlık kazanmaktadır. Nitekim hükümet hedefleri, koruma önlemleri, ihracat teşvikleri ve yardımları, Japonya ve Güney Kore otomotiv, çelik, gemi inşa ve yarı iletken endüstrilerini uluslararası üstünlüğe taşımıştır. Uluslararası alanda rekabet gücünün tek anlamlı kavramı verimliliktir. Verimlilik her birim işgücü ve sermaye kullanılarak yapılan üretimin değeri ile ölçülür ve hem ürünlerin kalitesine, özelliklerine, hem de üretimin etkinliğine bağlıdır.

Uluslararası ticaret ve yabancı yatırımlar bir ülkedeki üretimin verimliliğini geliştirici ya da tehdit edici yönde etkileyebilirler. Bu iki unsur bir ülkedeki üretim verimliliğini, o ülkedeki firmaların daha verimli üretim yapılan sektörlerde uzmanlaşmasını ve üretimin daha az verimli olduğu sektörlerde ithalat yaparak artırabilir. Bununla birlikte uluslararası ticaret ve yabancı yatırımlar aynı zamanda verimlilikteki artışı da tehdit edebilir. Bu iki unsur ülkedeki endüstrilerdeki üretim verimliliğinin uluslararası standartlarda olup olmadığının test edilmesine sebep olurlar.

Yukarıda ileri sürülen görüşler, özde karşılaştırmalı üstünlükler teorisine dayanmaktadır. A. Smith'de ileri sürülen dış ticarete mutlak üstünlük tezi, daha sonra Ricardo ve diğerleri tarafından faktör donanımından kaynaklanan “Karşılaştırmalı Üstünlük Tezi” olarak ortaya konulmuştur. Karşılaştırmalı üstünlükler teorisi daha sonra, “Faktör Donatımı Teorisi” olarak Heckscher ve Ohlin ile Samuelson tarafından yeniden yorumlanmıştır.

3. REKABET GÜCÜNÜ AÇIKLAMAYA YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

Bir ülkenin dış ticarete rekabet avantajına sahip olduğu ürünün tespit edilmesine yönelik çeşitli yöntemler vardır. Bu konuda en bilinen yöntemlerden biri Adam Smith'in mutlak üstünlük ve David Ricardo'nun karşılaştırmalı üstünlük yaklaşımlarıdır (Aydın vd, 2010: 64). Takip eden yıllarda, Balassa (1965) açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük (revealed comparative advantage-RCA) kavramı geliştirmiş ve uluslararası rekabet gücünü dış ticaret göstergeleri ile açıklayan en sık kullanılan yöntemlerden biri haline gelmiştir.

Ülkelerin uluslararası alandaki rekabet gücünü dışa açıklık düzeyi ve dış ticaret göstergeleri gibi faktörler etkilemektedir. Klasik düşünürlerin savunduğu gibi ülkeler karşılaştırmalı üstünlüklerini esas alarak ticaret yapmaktadırlar. Karşılaştırmalı üstünlüklerin temelinde uzmanlaşma yer almaktadır. Ülkeler karşılaştırmalı üstünlüğe sahip oldukları belli mal ve hizmetlerin üretiminde uzmanlaşmaktadırlar. Klasik yaklaşımın dışında modern dış ticaret yaklaşımı da ülkelerin üretimdeki uzmanlaşmada karşılaştırmalı üstünlükleri bulunan mal ve hizmetleri öncelikle tercih ettiklerini ortaya koymaktadır (Utkulu, 2005: 3).

Rekabet gücü ve karşılaştırmalı üstünlük kavramları birbiriyle yakından ilgili olduğundan, önce rekabet gücünü açıklamaya yönelik yaklaşımlar ele alınacak, sonrasında ise rekabet gücünü ölçmeye yönelik yöntemler üzerinde durulacaktır.

3. 1. Klasik Yaklaşımlar

Adam Smith göre iki ülke arasındaki iki ürünlü ticaret modeli, ülkelerin sahip oldukları mutlak üstünlüklere göre gerçekleşir (Theory of Absolute Advantages). Bu yolla kaynaklar daha etkin biçimde kullanacağından ve daha fazla çıktı düzeyine ulaşacağından her iki ülkenin de refahı artmış olacaktır. Ancak, iki ülke ve iki ürün modeline göre kurulan teori bir ülkenin diğerine göre her iki üründe de mutlak üstünlüğe sahip olduğu durumu açıklayamamaktadır. Teorideki bu eksiklik ise Smith'den yaklaşık kırk yıl sonra D. Ricardo tarafından giderilmiştir (Altay, 2008: 219).

David Ricardo mutlak üstünlüklere ilişkin analizleri geliştirerek Klasik Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi'ni (Theory of Comparative Advantages) ortaya atmıştır. Ricardo'ya göre ülkeler karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu alanlarda uzmanlaşmalı ve ihraç etmeli, pahalıya üretebildiklerini ise ithal etmelidir. Bir ülkenin her iki malda da karşılaştırmalı bir üstünlüğe sahip olduğu durumda dış ticaret yapılır ve ülkeler ticarettten kazançlı çıkar (Seyidoğlu, 2007: 18). Böyle bir durumda, mutlak olarak her iki üründe de dezavantajlı durumda olan ülke karşılaştırmalı olarak daha az verimsiz olduğu olanda uzmanlaşırken, diğer ülke de karşılaştırmalı olarak daha yüksek verime sahip olduğu alanda uzmanlaşacaktır (Ellsworth, 1958: 62). Ancak teorinin en önemli eksikliği, ülkeler arasında dış ticaretin en önemli nedeni sayılan emeğin verim farklılıklarının nereden kaynaklandığını açıklamamış olmasıdır. Bu eksiklik İsveçli iktisatçılar Eli F. Heckscher ve Bertil Ohlin tarafından giderilerek karşılaştırmalı üstünlükler teorisi modern bir yapıya kavuşturulmuştur (Altay, 2008: 220). Heckscher-Ohlin teorisi olarak da adlandırılan Faktör Donatımı Teorisinde, her ülke nispi olarak daha fazla sahip olduğu üretim faktörünü daha yoğun olarak gerektiren malları üretir ve ihraç eder. Faktör donatımı teorisi klasik karşılaştırmalı üstünlük yaklaşımlarından farklı olarak iki üretim faktörü olduğunu ve teknolojiyi veri kabul etmekle birlikte dış ticaretin ülkelerin sahip oldukları nispi faktör zenginliklerinden kaynaklandığını belirtmektedir (Karluk, 2002: 33-34).

Ricardo'nun karşılaştırmalı üstünlükler prensibi ve H-O yaklaşımlarıyla açıklanan endüstriler-arası ticaret ülkeler arasındaki üretim faktörlerinin farklı yoğunluklardaki varlığına, dolayısıyla bu faktörlerin farklı verimlilik düzeylerine (malîyet) dayanır. (Altay, 2008: 220).

3. 2. Modern Yaklaşımlar

Geleneksel dış ticaret teorisi ekonomik entegrasyon ve ticaret engellerinin kaldırılmasını ülkelerin verimlilik/üretim yapılarında daha büyük bir farklılaşmaya (ıraksamaya) ve endüstriler arası ticarete artışa neden olacağını belirtmektedir. Buna karşın yeni dış ticaret teorisi ekonomik entegrasyonun ülkelerin üretim yapısında yakınlaşmaya (yakınsamaya) ve daha düşük düzeyde endüstriler arası ticarete neden olacağını savunur (ECB, 2004: 19).

Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ticaretin büyük bir bölümü, Heckscher- Ohlin teorisinde öngörüldüğü biçimde, faktör donatımına dayalı (teknolojiyi de kapsayan) bir endüstriler arası ticaret yapısındadır. Sanayileşmiş ülkeler arasındaki ticaretin giderek artan bölümü ise, yeni teorilerin öngördüğü biçimde, farklılaşan malların doğurduğu endüstri içi ticarete dayandığı söylenebilir (Seyidoğlu, 2007: 92). Krugman, dış ticarete uzmanlaşmanın ve mevcut ticaret yapısının karşılaştırmalı üstünlüklere dayanarak açıklanabileceğini, fakat ticarete uzmanlaşma kalıplarının başlangıçtaki karşılaştırmalı üstünlüklere bakılmaksızın değişebileceğini savunmaktadır. Krugman'a göre sadece ulusal ekonomileri dikkate alarak rekabet gücünü açıklamak yeterli ve anlamlı değildir. Diğer yandan rekabet gücünün bir saplantı haline gelmesinin sakıncalı olduğunu vurgulamakta ve

sadece dış ticaretle ilgili faktörler göz önünde bulundurularak rekabet gücünün analiz edilmesinin yanlış olabileceğini ifade etmektedir (Çoban vd, 2004: 165).

Ancak, iki ülke ve iki ürün modeliyle açıklanan teorilerin çok ötesinde, ticaret açısından hedef olarak belirlenen ülke, ülkeler ya da bölgesel entegrasyonlar karşısında bir ülkenin, sahip olduğu üretim faktörleri itibarıyla, belirli ürünlerin üretiminde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olması durumu, belirlenen bu hedef pazarlarda, o ülkenin ilgili ürünlerde rekabet gücünün varlığına ve mutlaka ihracat gerçekleştireceğine işaret etmez. Aynı zamanda böyle bir durumun varlığının, ülkenin ilgili ürünlerinin ihracat performans, diğer bir ifadeyle, sahip olacağı pazar ölçeği ve ihracat hacmi üzerinde de belirleyici bir etki meydana getireceği söylenemez. Rekabet gücü konusunda, benzer faktör yoğunluğuna ve üretim potansiyeline sahip, dolayısıyla benzer ürünlerin üretiminde karşılaştırmalı üstünlükleri olan ve aynı hedef pazarlara yönelen diğer ülkelerin ürettikleri ürünler, elde ettikleri pazar payları ve gerçekleştirdikleri ihracat hacimleri karşısındaki durumun tespiti en önemli belirleyici etkidir.

Belirli bir hedef pazara yönelik olarak, benzer ürünlerin üretiminde karşılaştırmalı üstünlüklere sahip farklı ülkelerin farklı büyüklüklerdeki pazar paylarına ve ihracat hacimlerine sahip olmaları, hatta bazı ülkelerin hedef pazarlardaki pazar paylarını ve ihracat hacimlerini artırma eğiliminde iken, bazı ülkelerin ise bu avantajlarını kaybetme eğiliminde olmaları bilinen bir gerçektir. Böyle bir durum ise ancak, ilgili ürünler açısından bu ülkelerin benzer faktör donanımına sahip olmalarına rağmen, hedef pazarlarda farklı rekabet gücüne sahip olmalarıyla açıklanabilir. Dolayısıyla, rekabet gücü açısından bir ülkenin belirli ürünlerde, belirlenen hedef pazarı oluşturan ülke ya da ülkeler açısından karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olması gerekli ancak tek başına yeterli bir özellik değildir. Bunun yanında bir ülkenin rekabet gücünün belirlenebilmesi için benzer yapıdaki diğer ülkeler karşısındaki performans durumu ve bu durumun sürdürülebilirliği de önem kazanmaktadır (Altay, 2008: 221).

4. ULUSLARARASI REKABET GÜCÜNÜ ÖLÇMEYE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

Literatürde rekabet gücünü ölçme konusunda kesin bir yol olmamakla beraber genelde üç yaklaşım kullanılmaktadır. Bunlar, makro ekonomik yaklaşım, mikro ekonomik yaklaşım ve ticaret yaklaşımıdır (Wziatek-Kubiak, 2003: 2-4):

- *Makroekonomik yaklaşımda* ülke ekonomileri bütün olarak ele alınmakta ve belli kriterlere göre derecelendirme yapılmaktadır. Ticari ve mali alanlarda ülkenin dışa açıklık derecesi, kamu bütçesi ve devlet düzenlemelerinin önemi, finans piyasalarının gelişmişlik seviyesi, altyapı, teknoloji ve firma yönetimlerinin kalitesi, işgücü piyasasının esnekliği, siyasi kurumların kalitesi bu kriterler arasındadır. Örneğin Dünya Ekonomik Forum'u tarafından oluşturulan rekabet endeksi makro yaklaşıma göre hazırlanmaktadır.

- *Mikro ekonomik yaklaşımda* ise ticari sektörler ve bunların alt dalları incelenmekte ve göreceli fiyatlar, verimlilik, fiyat-maliyet marjları ve piyasa paylarına ilişkin veriler kullanılarak rekabet gücü

göstergeleri oluşturulmaktadır. Görelî fiyatların düşüklüğü, verimliliğin yüksekliği, fiyat-maliyet marjlarının ve piyasa paylarının düşüklüğü rekabet gücünün yüksekliğini göstermektedir.

- Klasik dış ticaret teorilerine dayanan *ticaret yaklaşımında* ise dış ticaret performansı araştırma konusunu oluşturmaktadır. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (Revealed Comparative Advantages-RCA) endeksi Net İhracat Endeksi, İhracat Benzerlik Endeksi (ES), İhracat Piyasa Payı Endeksi, Görelî İhracat Performansı (CEP), Ticaret Çakışması (TO), Ticaret Entropi Endeksi ve Uygunluk Katsayısı (CC) yöntemleri de uluslararası rekabet gücünü ölçmede sıklıkla kullanılmaktadır.

Rekabet gücünü ölçmeye yönelik yaklaşımlar arasında en sık kullanılan ve bu alana öncülük yapan yöntemlerden biri olan Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ) yöntemidir. Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler düşüncesi ilk olarak Liesner tarafından 1958 yılında yayınlanan “The European Common Market and British Industry” adlı makalesinde ortaya atılmıştır (Liesner, 1958:302-311). Ancak İngiltere’nin Ortak Pazar Ülkeleri ile rekabet gücünü karşılaştırmak için oluşturulan indeks, Balassa (1965) tarafından işlevsel hale getirilmiştir (Erkan, 2012: 198).

Rekabet gücünü ölçmek amacıyla; birim emek maliyeti, pazar payı, döviz kuru gibi makro veya mikro düzeyde tekil ölçütler kullanıldığı gibi makro ve mikro düzeylerde kompozit olarak tanımlanabilen ve birden çok ölçütü içeren çeşitli rekabet gücü göstergeleri ve *formel ölçütler* oluşturulabilmektedir. Bir bakış ile makro ekonomik rekabet gücünün yorumlanması mikro ekonomik kavramın bir toplamıdır. Bu görüşe göre, bir ekonomi, eğer çok sayıda uluslararası rekabetçi girişim ve endüstrilere sahipse rekabetçi olarak kabul edilmektedir. Firma ve endüstri düzeyinde rekabet gücünü ölçen bazı rekabet gücü göstergelerine ilişkin çalışmalar tablo-1.’de yer almaktadır (Adıgüzel, 2013: 3).

Tablo 1. Rekabet Gücü Kavramları ve Göstergeleri

Yazar veya Kuram	Ölçü Kriteri veya Gösterge
Balassa (1965)	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük
Lipschitz/McDonald(1991)	Reel döviz kuru, reel efektif döviz kuru
Hatsopoulos, Krugman, Summers	Yükselen reel gelirle birlikte dış ticaret
Dollar/Wolff (1993)	Verimlilik
Fagerberg (1988)	Pazar payı artışı
Sharpe (1986)	Pazar payı
WEF/IMD(1995’den beri yıllık)	Dünya rekabet endeksi
Bruno (1965)	Yurtiçi kaynak maliyeti
Buckley vd. (1992)	Kompozit, çok değişkenli
Durand/Giorno(1987), OECD	Fiyat rekabetçiliği
Helleiner (1989)	Reel efektif döviz kuru
Hickman (1992)	Birim emek maliyeti
Jorgenson, Kuroda (1992)	Fiyat rekabetçiliği
Krugman, Hatsopoulos (1987)	Pazar payı ve değişimi
Mandeng (1991)	Pazar payı ve değişimi
Oral (1993)	Endüstri üstünlüğü birim maliyet
Porter (1990)	Kompozit, çok değişkenli
Sigel/Cockburn (1995)	Bütün birim maliyet
Swann/Taghavi 1992)	Fiyat/ürün niteliği
Turner/Gollub (1997)	Nisbi birim emek maliyeti

Kaynak: Adıgüzel, Muhittin, Küresel Rekabet Gücünün Ölçülmesi ve Türkiye Bağlamında Bir Değerlendirme, Akademik Bakış Dergisi Sayı: 37 Temmuz-Ağustos 2013:6-7

Çalışmada kullanılan yöntem ise bir ülkenin bir malın üretiminde ve ihracatında uzmanlaşmasını ölçen temel ölçütlerden birisi olan Balassa (1965) endeksidir. Balassa tarafından 1965 yılında işlevsel hale getirilmiş olan bu endeks aynı zamanda “Balassa Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler” (RCA- Revealed Comparative Advantage) endeksi olarak da bilinmektedir (Kaya, 2006: 76). Balassa’dan sonra Vollrath Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler literatürüne 1991 yılında yayınladığı “A Theoretical Evaluation of Alternative Trade Intensity Measures of Revealed Comparative Advantage” adlı çalışması ile katkıda bulunmuştur.

5. BALASSA AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER (AKÜ) ENDEKSİ

Bir ülkenin diğer ülke veya ülke gruplarına göre karşılaştırmalı üstünlüğünü belirlemede karşılaştırmalı üstünlükleri belirleyen fiyat ve fiyat dışı değişkenlerin, çok sayıda ülke ve çok sayıda ürünü kapsamından dolayı karşılaştırmalı üstünlüklerin hesaplanmasında, ticaret sonrası verilere dayalı hesaplama yapmak gerekli olmaktadır. Bu yönde ilk adım Liesner (1958) tarafından atılmış olmasına karşın, en sık kullanılan Balassa’nın AKÜ endeksidir. Balassa’nın (1965) AKÜ yaklaşımı, karşılaştırmalı üstünlüğün gerçek biçiminin, ticaret sonrası verilerden özümsebileceğini varsaymaktadır. Balassa, bir ülkenin belli bir mal ya da endüstri ticaretinde karşılaştırmalı üstünlüğünü ölçmek için, bu mal ya da endüstrinin toplam dünya ihracatındaki payının, ülkenin toplam ihracatındaki payına oranını veren bir indeks oluşturmuştur. Buradaki amaç, karşılaştırmalı üstünlüğün altında yatan kaynakları belirlemekten çok, ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olup olmadığının belirlenebilmesidir (<http://eab.ege.edu.tr/pdf/5/C5-S1-2-M8.pdf>).

Yabancı literatürde Balassa (RCA) endeksini konu alan çalışmaların neredeyse tamamında ekonometrik yöntemler kullanılmadan karşılaştırmalı rekabet gücü analizleri yapılmaktadır. Rekabet gücünü ölçmek için RCA endeksini kullanan çalışmalar içinde, Çin’in sektörel ihracat performansı ile sektörel RCA endeksleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma Yue ve Hua (2002) tarafından yapılmıştır. Yue ve Hua RCA endeksini kullanarak Çin’in 1990’larda uyguladığı dışa açılma politikasının ve emek yoğun sanayileşme politikasının Çin’in sektörel düzeydeki ihracatını nasıl etkilediğini analiz etmişlerdir. Çalışma Çin için 1980-2000 ve Çin’in eyaletleri için 1990-1998 yıllarını kapsamaktadır. Panel veri metoduna göre yapılan analizde Çin’in sektörel bazdaki ihracatı RCA endeksi, döviz kuru, Dünyanın GSYİH’sı ve Çin’in GSYİH ile ilişkilendirilmiştir. Çalışmada 1990’lı yıllarda liberalleşme sürecine giren Çin’in sanayileşme stratejisinin, sanayi malları RCA endekslerinde artışlara yol açtığı ve Çin’in endüstri yapısında değişiklikler ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Çin’in 1990 öncesi gıda üretiminde rekabet avantajına sahip olduğu ve liberalleşmeyle birlikte imalat sanayi mallarında rekabet üstünlüğü elde ettiği bulunmuştur.

Batra ve Khan (2005)'a ait çalışmada 2000 ile 2003 yılları arasında Çin ile Hindistan'ın rekabet gücü açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük yöntemi ile sektör ve ürün bazında analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre Hindistan organik kimyasallar, pamuk, demir ve çelik, giyim aksesuar sektörlerinde, ihraç ettiği malların %32'sinde karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Hindistan ve Çin'in tarımsal ürünlerde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu belirtilmektedir. Araştırma sonuçlarına göre 2000-2003 yılları arasında Çin ve Hindistan'ın ihracat yapısında önemli bir değişiklik meydana gelmemiştir ve her iki ülke için karşılaştırmalı üstünlük en fazla emek yoğun mallarda ortaya çıkmaktadır. Ancak her iki ülke de bazı sektörlerin ihracat yapılarında sınırlı da olsa değişiklik meydana gelmiştir.

Altay ve Gacaner (2003) ise tekstil ve giyim sektörlerinde AB ve ABD piyasalarında Türkiye ve Çin'in rekabetçi durumlarını incelemiştir. Türkiye'nin AB ve ABD piyasalarında rekabet avantajına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin ABD piyasalarında daha fazla rekabet avantajına sahip olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

Seymen ve Şimşek (2006) ise çalışmalarında, Türkiye'nin ve Çin'in en büyük pazarlarını oluşturan OECD ülkelerine ticaretini 1995-2002 yılları verilerine dayanarak karşılaştırmaktadır. Çalışmada Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ) endeksleri (AKÜ1, AKÜ2, AKÜ3, AKÜ4, AKÜ5, AKÜ6) ve Brülhart B endeksi (endüstri-içi ticareti hesaplama endeksi) kullanılmaktadır. Brülhart endeksi ile ticaret akımlarındaki değişme kalıpları analiz edilmektedir. Çalışmadaki bulgular şöyle özetlenebilir; Türkiye emek yoğun ve hammadde yoğun endüstrilerde açıklanmış karşılaştırmalı avantaja sahiptir. Ayrıca yıllar itibari ile bu avantajı koruduğu belirtilmektedir. Diğer taraftan, zor ve kolay taklit edilebilir AR-GE endüstrilerinde açıklanmış karşılaştırmalı dezavantajın olduğu belirtilmektedir. Çin, OECD pazarında emek yoğun ve kolay taklit edilebilir, AR-GE endüstrilerinde açıklanmış karşılaştırmalı avantaja sahiptir. Çalışmada, ele alınan ilk yıllarda Çin'in hammadde yoğun endüstrilerde de karşılaştırmalı avantaja sahip olduğu, ancak daha sonraki yıllarda bu avantajını kaybettiği görülmektedir. Çalışmada endüstriler, hammadde yoğun, emek yoğun, sermaye yoğun ve AR-GE yoğun endüstriler olmak üzere dört grupta incelenmiştir. Çalışmamızda ISIC Rev.4 sınıflaması dış ticaret verilerine dayalı çeşitli sektörlerde Türkiye pazarının ÇHC karşısında rekabet gücü analiz edilmektedir. Bu amaçla rekabet gücü hesaplanırken Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (RCA Balassa) endeksi kullanılmıştır.

6. AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER (AKÜ) ENDEKSİ UYGULAMASI

Bir ülkenin rekabet gücünü belirleyen en önemli faktörlerden biri dış ticaret göstergeleridir. Ülkeler dış ticareti sahip oldukları karşılaştırmalı üstünlüklere dayalı olarak yaparlar. Karşılaştırmalı üstünlüklerin zaman içinde gösterdiği değişim dış ticaret verileri ile açıklanabilmektedir. Ancak ülkelerin uluslararası alanda rekabet güçlerini belirleyen karşılaştırmalı üstünlükleri ölçmek, ticaret öncesi görelî fiyatların bilinmemesi nedeni ile zordur (Utkulu, 2005: 3). Bu nedenle çalışmamızda,

ülkelerin açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüklerini belirlemek amacıyla, gerçekleşen dış ticaret verilerine dayanan AKÜ endeksi kullanılmıştır.

Çalışmada önemli AKÜ yöntemlerinden biri olan Balassa Endeksi yardımıyla, Türk Endüstrileri'nin ÇHC pazarında 2002-2013 yılları arasında karşılaştırmalı üstünlük avantajına, ya da dezavantajına sahip olduğu endüstri ve ürün grupları incelenmesi hedeflenmektedir. Ayrıca, bu çalışma ile birlikte Çin ekonomisinin dünya ticaretindeki yerini belirlemek, ticari ilişkiler kapsamında Türkiye ekonomisi üzerine etkilerini analiz etmek ve Türk sanayisi açısından ÇHC pazarına yönelik bir yol haritası belirlemek amaçlanmaktadır.

Çalışmada, Türkiye'nin DTÖ'ye üye olduğu ve Gümrük Birliği ile olan anlaşmalarındaki kısıtlar göz önünde bulundurularak, küresel likidite bolluğunun yaşandığı bir dönemde Türkiye ile Çin arasındaki dış ticaret yapısı analiz edilmektedir. Bu nedenle, ÇHC ile dış ticaretin hız kazandığı ticari ve finansal serbestleşmenin tamamlandığı 2000'li yıllar analize konu edilmiştir. 1989-2001 dönemi birbiri ardına yaşanan finansal krizlerin (Nisan 1994, Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri) olduğu, Türkiye ekonomisinin istikrarsız bir şekilde ortalama %3,2 seviyesinde büyüdüğü, büyüme seyrinin çok dalgalı bir yapı kazandığı dönemdir. Sermaye hareketlerine duyarlılığın arttığı, buna bağlı ithalat artışları ve iç talepteki canlanmaya dayalı büyüme dönemleri, kriz sonrasında devalüasyon ve harcamaların daralmasıyla sonlanmıştır. 2001 ulusal ekonomik krizinin dış ticaret üzerinde olumsuz etkisinin seriye yansımaması için Türkiye ekonomisinin ortalama %5'lik büyüme hızına yeniden kavuştuğu 2002 yılı analizin başlangıç yılı olarak belirlenmiştir.

Çalışmada Türkiye'nin ÇHC pazarına karşı ISIC (International Standart Industrial Clasification of All Economic Activities) Rev.4 kapsamında sınıflandırılan endüstri bazında rekabet gücü, Balassa'nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi kullanılarak belirlenmektedir.

Çalışmada ele alınan sektörlere ilişkin bilgiler tablo 2'de sunulmaktadır. ÇHC ve Türkiye dış ticareti açısından çalışmanın kapsadığı dönemde elde edilen veriler ve bu tabloya göre elde edilmiş ve ardından karşılaştırmalı üstünlük değerleri Balassa Endeks değerleri bu tabloya göre oluşturulmuştur.

Tablo 2. Uluslararası Endüstriyel Sınıflamaya Göre Ekonomik Faaliyetler (ISIC Rev 4)

ISIC Rev4 Kodları	Ekonomik Faaliyet Alanları
A.	Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık
1	Bitkisel ve Hayvansal Üretim ile Avcılık ve İlgili Hizmet Faaliyetleri
3	Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği
B.	Madencilik ve Taşocakçılığı
7	Metal Cevheri Madenciliği
8	Diğer Madencilik ve Taş Ocakçılığı
C.	İmalat
10	Gıda Ürünlerinin İmalatı
11	İçeceklerin İmalatı

ISIC Rev4 Kodları	Ekonomik Faaliyet Alanları
12	Tütün Ürünleri İmalatı
13	Tekstil Ürünlerinin İmalatı
14	Giyim Eşyalarının İmalatı
15	Deri ve İlgili Ürünlerin İmalatı
16	Ağaç, Ağaç Ürünleri ve Mantar Ürünleri İmalatı (Mobilya Hariç)
17	Kağıt ve Kağıt Ürünlerinin İmalatı
18	Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması
19	Kok Kömürü ve Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı
20	Kimyasalların ve Kimyasal Ürünlerin İmalatı
21	Temel Eczacılık Ürünlerinin ve Eczacığa Ait Malzemelerin İmalatı
22	Kauçuk ve Plastik Ürünlerin İmalatı
23	Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı
24	Ana Metal Sanayi
25	Makine ve Teçhizat Hariç, Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı
26	Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı
27	Elektrikli Teçhizat İmalatı
28	Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat İmalatı
29	Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı
30	Diğer Ulaşım Araçlarının İmalatı
31	Mobilya İmalatı
32	Diğer İmalatlar
E.	Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Aktiviteleri
38	Atığın Toplanması, İslahı ve Bertaraf Faaliyetleri; Maddelerin Geri Kazanımı
J.	Bilgi ve İletişim
58	Yayıncılık Faaliyetleri
59	Sinema Filmi, Video ve Televizyon Programları Yapımcılığı

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri 2013.

Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (RCA) Endeksi ilk kez Liesner tarafından geliştirilmiş olsa da, endeksin popüler hale gelmesi Balassa'nın geliştirici çalışmaları sonucunda gerçekleşmiştir. Balassa (1965)'ya göre ülkeler arasındaki karşılaştırmalı üstünlükleri belirleyen birçok faktör bulunmaktadır. Hatta bu faktörlerin bazıları daha etkin iken bazıları da karşılaştırmalı üstünlüklerin belirlenmesinde nispeten daha zayıf kalmaktadır. Bu etkinlik ve zayıflığa bağlı olarak da bu faktörlerin ölçülebilmesi zorlaşmaktadır. Bu açıdan Balassa, gözlemlenebilir ya da gözlemlenmiş ticari ilişkileri temel alıp ölçülen karşılaştırmalı üstünlüğü "Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler" (Revealed Comparative Advantage) olarak adlandırmıştır (Altay, 2008: 224).

Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi, temel olarak ülkelerin açıklanmış ihracat rakamlarından ya da ihracat paylarından hareketle karşılaştırmalı olarak ülkelerin zayıf ya da güçlü durumdaki ihracat sektörlerinin ampirik açıdan belirlenmesini hedef almaktadır. Endeks temel olarak,

ülkelerin, arasında gerçekleştirilen ticaret sonrası verilerine dayandırıldığından ülkeler arasında karşılaştırmalı üstünlüklere yansıyan nispi fiyatların olduğu kadar fiyat dışı faktörlerin de etkisini içerir. Ayrıca endeks, ülkelerin ihracat ürünleri kapsamında sahip oldukları nispi faktör yoğunluklarındaki ve verimliliklerindeki değişimin de incelenmesini sağlar (Altay, 2008: 225).

Balassa (1965) bu endeksi geliştirirken temel olarak ülkeler arasında fırsat maliyetlerinin farklı olması nedeniyle ülkelerin üretim ve dış ticarete uzmanlaşacağını ileri sürmüştür. Bu düşünceden yola çıkarak bir endüstrinin görece ihracatta uzmanlaşma düzeyini belirlemek mümkündür. Bu bağlamda Balassa geliştirdiği endeksi şu şekilde ifade etmiştir (Balassa, 1965: 3):

$$RCA_B = \ln [(X_{ij}/X_{it}) / (M_{ij}/M_{it})]$$

Endeks formülündeki:

X_{ij} : Türkiye'nin ÇHC pazarına "j" ürününden yaptığı ihracatı

X_{it} : Türkiye'nin ÇHC pazarına yaptığı toplam ihracatı

M_{ij} : Türkiye'nin ÇHC pazarından yaptığı "j" ürünü ithalatını

M_{it} : Türkiye'nin ÇHC pazarından yaptığı toplam ithalatı

i: Ülke göstermektedir.

Hesaplanan RCA değerlerinde hassas bir değerlendirme yapabilmek amacıyla;

• $RCA_B > 0,5$ ise Türkiye'nin j endüstrisinin ÇHC'ye göre ihracatta uzmanlaşmış/karşılaştırmalı üstünlüğünün yüksek olduğu,

• $-0,5 < RCA_B < 0,5$ ise Türkiye'deki j endüstrisinin ÇHC ile aynı düzeyde ihracatta uzmanlaştığı/karşılaştırmalı üstünlüğün marjinal sınırdaki olduğu,

• $RCA_B < -0,5$ ise Türkiye'nin j endüstrisinin ÇHC'ye göre ihracatta uzmanlaşmadığı /karşılaştırmalı üstünlüğü olmadığı şeklinde bir açıklama yapılmaktadır.

Tablo 3. 2002-2013 Yıllarında Türkiye'nin Dış Ticaretinin Gelişimi (Milyon \$)

Yıl	İhracat (ÇHC)	İthalat (ÇHC)	ÇHC-Türkiye Dış Ticaret Açığı	Türkiye'nin Toplam Dış Ticaret Hacmi	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)	
					ÇHC	Dünya
2002	268	1.368	-1.100	87,6	19,6	69,6
2003	505	2.610	-2.105	116,6	19,3	68,1
2004	392	4.476	-4.084	160,7	8,8	64,8
2005	550	6.885	-6.335	190,2	8,0	62,9
2006	693	9.669	-8.976	225,1	7,2	61,3
2007	1.040	13.234	-12.194	277,3	7,9	63,1
2008	1.437	15.658	-14.221	333,9	9,2	65,4
2009	1.600	12.677	-11.077	243,1	12,6	72,5

Yıl	İhracat (ÇHC)	İthalat (ÇHC)	ÇHC-Türkiye Dış Ticaret Açığı	Türkiye'nin Toplam Dış Ticaret Hacmi	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)	
					ÇHC	Dünya
2010	2.260	17.181	-14.921	299,4	13,2	61,4
2011	2.466	21.693	-19.227	375,7	11,4	56
2012	2.833	21.295	-18.462	389,0	13,3	64,5
2013	2.960	20.465	-17.505	403,5	14,5	60,3

Ele alınan 12 yıllık süreçte Türkiye, biri ulusal diğeri ise küresel olmak üzere iki kriz yaşamıştır. 2001'deki ulusal kaynaklı ve 2008 küresel krizlerinin dış ticaret dengesi üzerindeki etkisi olumsuz ve derin olmuştur. Buna rağmen kriz yıllarında Türkiye'nin toplam dış ticaret açıklarının azaldığı görülmektedir. Bunun temel nedeni ekonomik kriz yıllarında ithalatın aniden ve önemli ölçüde azalması sonucu dış ticaret dengesinde görülen geçici düzelmedir. Kriz sonrası yıllarda açığın tekrar hızla artması bunu kanıtlamaktadır (Utkulu, 2008: 9). Yukarıdaki Tablo. 3'te de görüldüğü gibi dış ticaret hacminin 2001 yılı sonrasında ulaştığı rakamlar ayrıca dikkat çekicidir. Ulusal kaynaklı bir kriz olan 2001 krizinde hem Türkiye'nin ÇHC ile olan dış ticaretindeki artış devam etmiş, hem de dış ticaret açığı büyümüştür. 2008 küresel krizinde ise toplam dış ticaretimizdeki gerilemenin yanı sıra, ÇHC ile olan ticaret hacmimizde de bir miktar daralma yaşanmıştır. Fakat bu daralma sadece 2009 yılı ile sınırlı kalmış, 2010 yılından itibaren dış ticaret hacmimizde ve dış ticaret açıklarımızda ki artış devam etmiştir.

2002-2013 dönemini kapsayan Türkiye'nin ÇHC karşısında sanayi kolları (endüstriler) bazında her yıl için Balassa endeksi değerleri (RCA) hesaplanmıştır. Türkiye'nin ihracatta uzmanlaşmış endüstrilerini belirlemek için ISIC Rev.4 sınıflamasından yararlanılmıştır.

Tablo 4. 2002-2013 Yılları Ekonomik Faaliyetlere göre “Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler” Balassa Endeks Değerleri (RCA_B)

ISIC Rev 4	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1	0,06	0,72	1,12	0,25	0,67	0,71	-0,07	-0,24	0,05	0,57	0,18	0,08
3	-	-	-	0,69	-	0,99	1,49	1,81	-	-0,43	1,12	1,34
7	1,45	0,98	1,73	1,96	2,31	2,55	2,46	2,78	2,70	2,71		2,92
8	1,17	1,30	1,91	1,78	2,04	2,01	2,01	2,08	2,07	2,10	2,20	2,34
10	0,75	0,50	1,02	0,87	0,80	0,79	0,38	0,79	0,67	0,70	0,76	0,71
11	-	-	-	-	-	2,04	2,09	1,76	2,52	1,91	0,88	-
12	-	-	-	-	-	-	-	-1,58	-1,73	-0,74	-0,50	-
13	-0,69	-0,81	-0,48	-0,45	-0,26	-0,30	-0,27	-0,21	-0,32	-0,22	-0,10	-0,04
14	-1,52	-1,56	-0,94	-1,13	-0,85	-0,50	-0,56	-0,88	-0,88	-0,65	-0,48	-0,44
15	-0,75	-0,92	-0,58	-0,66	-0,40	-0,41	-0,54	-0,63	-0,58	-0,38	-0,38	-0,25
16	-0,10	-0,65	-1,13	-1,09	-1,27	-1,43	-1,17	-0,97	-1,09	-1,30	-1,15	-1,51
17	1,45	0,77	-0,55	-1,00	-1,18	-1,47	-1,61	-1,66	-1,74	-1,49	-1,80	-1,82
18	-1,12	-1,15	-0,84	-1,77	-2,36	-2,82	-2,39	-1,69	-0,96	-1,40	-1,10	-1,35
19	-2,73	-1,71	-	-	-0,91	0,42	0,14	2,03	1,62	1,61	2,07	0,37
20	-0,12	0,14	0,47	0,36	0,38	0,14	0,14	0,26	0,24	0,22	0,19	0,09
21	-2,29	-1,29	-	-2,84	-1,68	-0,95	-1,18	-0,71	-0,53	-1,74	-1,88	-1,00
22	-0,17	-0,50	-0,36	-0,46	-0,24	-0,33	-0,31	-0,28	-0,29	-0,18	-0,37	-0,44
23	-0,17	-0,60	-0,42	-0,92	-1,06	-1,02	-1,08	-0,93	-0,51	-0,44	-0,53	-0,50

ISIC Rev 4	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
24	1.26	1.48	1.09	0.86	0.03	-0.49	-0.39	0.30	-0.30	-0.40	-0.47	-1,04
25	-0.90	-0.65	-0.46	-0.50	-0.24	-0.51	-0.62	-0.54	-0.50	-0,50	-0,53	-0,48
26	-2.48	-2.50	-2.01	-1.65	-1.86	-1.71	-1.49	-1.72	-1.86	-1,95	-1,96	-1,61
27	-1.10	-1.27	-1.13	-1.40	-1.03	-1.03	-1.06	-1.21	-1.29	-1,11	-0,80	-1,26
28	-0.59	-0.81	-0.54	-0.59	-0.56	-0.54	-0.42	-0.68	-0.62	-0,66	-0,90	-1,01
29	1.46	1.22	0.89	0.89	0.97	0.55	0.19	-0.23	-0.37	-0,50	-0,73	-0,66
30	0.75	-0.36	-	-1.82	-3.24	-2.16	-1.49	-0.56	-1.89	-0,38	-1,70	-1,89
31	-0.41	-1.07	-0.83	-1.50	-2.04	-2.42	-1.58	-2.08	-2.18	-2,01	-1,97	-1,81
32	-2.32	-2.07	-1.35	-1.24	-1.39	-1.59	-1.40	-1.35	-1.46	-1,19	-0,98	-0,93
38	2.11	-2.59	3.13	3.61	3.12	2.54	2.89	2.70	2.57	2,36	2,34	2,41
58	-1.78	-	-1.91	-1.54	-2.10	-2.13	-1.85	-2.32	-2.04	-2,25	-2,04	-2,24
59	-	-	-1.67	-	-	-	-3.32	-1.57	-2.75	-1,16	-3,99	-0,88

Kaynak: Her iki ülkeye ait ISIC Rev. 4 verileri 2002-2013 Yılları Arası TÜİK'nin “Dış Ticaret İstatistikleri”nden derlenerek hesaplanmıştır.

ÇHC pazarında Türkiye'nin Balassa endeks değerlerinin hesaplanması sonucu, 2002- 2013 yılı sonu itibariyle $RCA_B > 0,5$ olan 5 endüstri saptanmıştır. Bu endüstriler maden ve taş ocaklığı sanayinde metal cevheri madencilığı ile diğer madencilik ve taş ocaklığı endüstrileri; imalat sanayinde gıda ürünleri ve içeceklerin imalatı endüstrilerinde; su temini, atık yönetimi ve iyileştirme aktiviteleri sanayinde atığın toplanması, ıslahı ve bertaraf faaliyetleri-maddelerin geri kazanımı endüstrisi olarak belirlenmiştir.

7. SONUÇ

Genel olarak, Türkiye'nin Çin'e gerçekleştirdiği ihracatın önemli bir bölümü başta madencilik ve taşocağı, imalat sanayinde motorlu kara taşıtları ve diğer ulaşım araçları ile ana metal sanayi ürünlerinden oluşmaktadır. İmalat sektöründe yer alan su temini başlığı altında yer alan atığın toplanması, ıslahı ve bertaraf faaliyetleri, maddelerin geri kazanımı endüstrileri Çin'e ihracatımızın son yıllarda artış gösterdiği sektörler arasındadır. Ancak Türkiye'nin birkaç ürünle sınırlı kalan ihracatının aksine Çin'den yapılan ithalatın özellikle tütün ürünleri, tekstil ürünleri, giyim eşyaları, deri ve ilgili ürünler, gıda ürünleri, fabrikasyon metal ürünleri, kimyasal ürünler ve parçaları, mobilya, temel eczacılık, bilgisayar, elektronik ve optik ürünler gibi çok sayıda üründen oluştuğu görülmektedir. Ayrıca Çin'e ihracatımızda önemli yer tutan ürünlerde özellikle demir-çelik ürünlerinde bu ülkenin zamanla üretici konumuna geçmesi, son yıllarda ihracatta yaşanan azalma ve yavaşlamanın en önemli sebepleri arasında yer almaktadır.

Bu bağlamda, Türkiye'nin DTÖ'ye üye olduğu ve Gümrük Birliği ile olan anlaşmalarındaki kısıtlar göz önünde bulundurularak, küresel likidite bolluğunun yaşandığı bir dönemde Türkiye ile Çin arasındaki dış ticaret yapısı analiz edilmektedir. Dünya piyasalarında Çin'in gelişmekte olan ülkeler açısından yarattığı tehdidin etkilerini, Türk sanayisi için incelemek ve değerlendirmek gereğinden hareketle, 2002-2013 dönemi için hesaplanan Balassa Endeks değerleri Tablo 3'de yer almaktadır. İncelenen dönem içerisinde önemli gelişmeden biri ÇHC'nin 2001 yılı itibariyle DTÖ'ye üye

olmasıdır. Bu nedenle, karşılaştırmalı analiz yapılabilmesi açısından Balassa endeksindeki değişimler 2002-2013 yılları arasında incelenmiştir.

Tablo 3’de yer alan veriler sanayi kolları kapsamında incelendiğinde; Türkiye’nin tarım, hayvancılık ve balıkçılık sanayinde, bitkisel ve hayvansal üretim endüstrisinde 2004 yılından itibaren karşılaştırmalı üstünlüğünün azaldığı gözlemlenmektedir. Aynı sanayi kolunda balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği endüstrisinde $RCA_B > 0,5$ ve giderek artmaktadır. Madencilik ve taşocakçılığı sektöründe Türkiye’nin Çin ile olan karşılaştırmalı üstünlüğü $RCA_B > 0,5$ oldukça üzerinde olduğu ve giderek arttığı görülmektedir.

İncelenen dönem açısından Türkiye’nin rekabet gücü en yüksek olan endüstrisi metal cevheri madenciliği olarak saptanmıştır. İmalat sanayinde Türkiye hesaplanan 30 endüstri kolundan sadece 5’ünde rekabet gücüne sahiptir. Bu durumda, Türkiye’nin Çin karşısında en düşük rekabet gücüne sahip olduğu sanayi kolunun imalat sanayi olduğunu söylemek mümkündür. Bu sanayi de yer alan kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı, yayıncılık faaliyetleri endüstrisi ve sinema filmi, video ve televizyon programları yapımıcılığı alanlarında 2004-2013 yılı itibariyle Türkiye’nin en düşük rekabet gücüne sahip olduğu endüstrileridir. Aynı şekilde, diğer ulaşım araçlarının imalatı, bilgisayarların elektronik ve optik ürünlerin imalatı endüstrilerinde Türkiye’nin rekabet gücünün çok zayıf olduğu ve Çin’in söz konusu sektörlerde giderek rekabet gücünü arttırdığı gözlemlenmektedir. Bu sanayi kolunda ilginç olan 2007 yılına kadar rekabet gücü $RCA_B > 0,5$ üzerinde olan motorlu kara taşıtı, treyler ve yarı treyler imalatı endüstrisinde Türkiye rekabet gücünü yitirmiştir. Tekstil ürünleri imalatı, kimyasallar ve kimyasalların imalatı, kauçuk ve plastik ürünler imalatı ve ana metal sanayinde Türkiye’nin karşılaştırmalı üstünlüğünün marjinal sınırlarda olduğu ve ÇHC ile aynı düzeyde ihracatta uzmanlaştığı söylenebilmektedir. Su temini, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sanayisi Türkiye’nin önemli ölçüde rekabet gücüne sahip olduğu görülmektedir. Bilgi ve iletişim sanayinde Çin’in Türkiye’ye göre önemli ölçüde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu gözlemlenmektedir. Sanat, eğlence ve rekreasyon sanayinde Türkiye’nin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Genel olarak, 2002-2013 yılları arasında ISIC Rev. 4 sınıflamasında yer alan imalat sanayi alt sektörleri için hesaplanan Türkiye-ÇHC Balassa endeks değerlerine göre Türkiye 5 endüstri dışında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip değildir. Türkiye’nin 1995 yılında DTÖ üyeliği ve 1996 yılında Avrupa Gümrük Birliği’ne girişi ile Çin’e göre daha hızlı bir biçimde kapılarını dış rekabete açması bu duruma önemli bir gerekçe olarak gösterilebilir. Yerli üreticiler Gümrük Birliği ile üçüncü ülkelere karşı uygulanan ortak politikalar neticesinde yoğun bir dış rekabete maruz kalmışlardır.

Araştırma dönemi içerisinde yaşanan bir diğer önemli gelişme ise ÇHC’nin DTÖ üyeliği sayesinde diğer ülkelere uyguladığı ve kendisine uygulanan kotaların kaldırılması ile sağladığı rekabet avantajıdır. Çinli üreticilerin Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere karşı avantajları, sahip olduğu bol

ve ucuz işgücü, giderek dışa açılan ekonomisi sayesinde yakaladığı yüksek büyüme rakamları ve doğrudan yabancı yatırımlar olarak sıralanabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, M. (2013) “Küresel Rekabet Gücünün Ölçülmesi Ve Türkiye Bağlamında Bir Değerlendirme”, Akademik Bakış Dergisi, 37:1-21
- Altay, H. (2008) “Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi Kapsamında Türk Endüstrilerinin Avrupa Birliği (15) Pazarındaki Rekabet Gücü Düzeylerinin İncelenmesi: 1995-2007”. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21: 215-240.
- Atlı, A. (2007) “Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti Ekonomik İlişkileri İçin Bir Yol Haritası, Asya Pasifikte Gündem (ASPAS)” Asya Pasifik Araştırmaları ve Uygulama Merkezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Aydın, F., Saygılı H., Saygılı M. ve Yılmaz G. (2010) “Ticarette Küresel Eğilimler ve Türkiye Ekonomisi” TCMB Çalışma Tebliği No: 10/01: 1-107.
- Balassa, B. (1965) “Trade Liberalisation and Revealed Comparative Advantage”, The Manchester School of Economics and Social Science, 33: 99-123.
- Batra, A. ve Zeba, K. (2005) “Revealed Comparative Advantage: An Analysis for India and China”. Indian Council for Research on International Economic Relations, 168: 1-85.
- Çakmak, A.Ö. (2008) “Çin’in Dünya Ekonomisi ile Bütünleşme Süreci ve Türk sanayisi Açısından bir Değerlendirme”, Süleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, 13(1): 253-268.
- Çivi, E., Erol İ., İnanlı T. ve Erol E. (2008) “Uluslar arası Rekabet Gücüne Farklı Bakışlar”, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(1): 1-22
- Çoban, O. ve Çoban S. (2004) “Globalleşme İndeksiyle Türkiye’nin Rekabet Gücünün Ölçülmesi: AB Ülkeleriyle Bir Karşılaştırma, 1970-2001”, Türkiye-Kırgızistan Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10:163-174.
- ECB. (2004) “Sectoral Specialization in the EU: A Macroeconomic Perspective”, Occasional Paper Series. 19: 1-59.
- Ellsworth, P.T. (1958) ‘The International Economy’, New York: The Macmillan Company.
- Erkan, B. (2012) ‘Ülkelerin Karşılaştırmalı İhracat Performanslarının Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayılarıyla Belirlenmesi: Türkiye-Suriye Örneği’. ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 8(15): 195-218.
- Ertürk, E. (1996) “Uluslararası İktisat”, Ekin Kitabevi, İstanbul

- Gediz, B. ve Yalçinkaya H. (2004) “Türkiye’de İhracat Projeksiyonu”, Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 11(1): 35-55.
- Hatsopoulos, G., Krugman P. ve Summers L. (1988) “US Competitiveness: Beyond the Trade Deficit”, Science, 241(4283): 299-307.
- İpekçil D. (2000) “Kalite Uygulamalarının İşletmelerin Rekabet Gücü Üzerine Etkisi”, Yayımlanmış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Karlık, R. (2002) “Uluslararası Ekonomi”, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- Kaya, A.A. (2006) “İmalat ve Sanayi İhracatında Uzmanlaşma: Türkiye-Avrupa Birliği Analizi (1991-2003)”, Ege Akademik Bakış Dergisi, 2(6): 73-82.
- Liesner, H. (1958) “The European Common Market and British Industry”, The Economic Journal, 68(270): 302-311.
- Seyidoğlu, H. (2007) “Uluslararası İktisat: Teori, Politika ve Uygulama”, Güzem Yayınları, İstanbul.
- Seymen D. ve Şimşek N. (2006) “Türkiye ile Çin’in OECD Pazarında Rekabet Gücü Karşılaştırması”, İktisat, İşletme ve Finans Dergisi. 244: 38-50.
- Utkulu, U. (2005) “Türkiye’nin Dış Ticareti ve Değişen Mukayeseli Üstünlükler”, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- Utkulu, U. ve Aydemir İ. (2008) “Türkiye’nin Dış Ticaretin Gelişimi ve Yapısal Değişim”, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- Vergil, H. ve Yıldırım E. (2006) “AB-Türkiye Gümrük Birliğinin Türkiye’nin Rekabet Gücü Üzerindeki Etkileri”, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 26: 1-21.
- Wziatek, K.A. (2003) “Critical Synthesis, Review of the Main Findings, Methodologies and Current Thought on Competitiveness of Accession Countries.Mapping of Competence”. Center for Socail and Economic Research, <http://www.case.com.pl>, (20.11.2013)
- Yue, C. ve Ping H. (2002) “Does Comparative Advantage Explain Export Patterns in China?”, China Economic Review. 13: 276-296.